

A munka adóterhei.

Irta: *Dr. Bodroghy József.*

Magyarország a legsúlyosabb gazdasági válság óráit éli. Termelésünk drága, a lakosság fogyasztóképessége minimális, az ország áruforgalma jelentékenyen csökkent. Termelés és fogyasztás egyaránt az adóterhek rendkívüli súlyát teszik felelőssé azért, hogy egyéb okok mellett jelentékeny mértékben előidézője a krízisnek.

Az alábbiakban, abból kiindulva, hogy a termelés egyik legjelentősebb tényezője az emberi munka, számszerűen igyekszünk megállapítani azt, hogy milyen adóterhek sújtják az emberi munkát.

E vonatkozásban a közterhek két csoportját kell vizsgálnunk: külön kell foglalkoznunk a fogyasztási adókkal és a fogyasztásiadó jellegű egyéb közterhekkel (forgalmiadók, illetékek, állami és községi vámok stb.) és külön az egyenesadókkal, nevezetesen és elsősorban a kereseti és a jövedelemadóval.

Az a körülmény, hogy egy-egy háztartást a fogyasztási adók milyen mértékben sújtanak, elsősorban az illető háztartás jövedelmi és annak egyéb, speciális viszonyaitól függ. A számítások akkor volnának itt teljes egészükben helyesek, ha különböző foglalkozási ágakból és különböző jövedelmű háztartásokból több átlagháztartást ragadnánk ki és megállapítva árak és árak szerint azok fogyasztását, a fogyasztás adóterhét számíttanók ki. Egy ily eljárás azonban a legnagyobb lelkiismeretesség mellett is teljesen önkényes volna.

A fogyasztási adók megterhelésénél ennek következtében egy standard háztartást kellett keresnünk. Alkalmasságnak mutatkoztak erre Gál Benőnek a heti létminimumra vonatkozó számításai, amelyeket hónapról-hónapra tesz közzé a Szakszervezeti Értesítőben. Gál Benő a szülőkből és három gyermekből álló családra állapította meg azokat a minimális összegeket, amelyek az egyheti élelmezéshez, fűtéshez, ruházkodáshoz stb. szükségesek. Tekintettel arra, hogy az ő összeállítása esztendőök óta általában elfogadott, az alábbiakban ennek a létminimummal rendelkező és azt a létminimum természetének megfelelően nélkülözhetetlen közszükségleti cikkekre elköltő háztartásnak a közterheit számítottuk ki.

1929. október havában Gál Benő számítása szerint az öttágu munkáscsalád heti minimális szükséglete a következőképen alakult:

a) élelmiszernél	26.54 P
b) tüzelés és világítás	5.12 P
c- házt. cikkeknel	4.62 P
d) ruházkodásnál	13.68 P
e) lakásnál	10.32 P
f) egyéb szükségletnél	13.05 P

Azt, hogy az egyes csoportokban egyenként milyen áruk fogyasztását vették a létminimumnál számításba, az alábbi táblázatokban tüntetjük fel. Feltüntetjük ugyanezen táblázatokban egyuttal azt is, hogy az egyes árucikkeket számításaink szerint mennyi fogyasztási adó terheli és magukat a számításokat mindenütt az egyes táblázatokhoz fűzzük indokolásként.

a) *Az élelmiszerek fogyasztási adóterhe.*

Az ételmszter	Kicsinybeni ára	A fogyasztási adóterher	Az adóterher a kicsinybeni ár százalékáa
1 kg. marhahus	3.40 P	0.202 P	5.9 %
1 kg. disznóhus	3.40 P	0.150 P	4.41%
1 kg. szalonna, füstölt	3.— P	0.150 P	5.—%
½ kg. zsir	1.20 P	0.075 P	6.25%
13 kg. zsir	5.98 P	0.160 P	1.8 %
1 kg. főzőliszt	—40 P	0.010 P	2.5 %
10 kg. burgonya	1.40 P	0.008 P	0.6 %
3 kg. káposzta sav.	1.20 P	0.039 P	0.27%
2 kg. bab száraz	2.— P	0.003 P	0.16%
½ kg. só	—20 P	0.128 P	64.05%
70 dkg. cukor	—88 P	0.308 P	35.5 %
4 tojás	—68 P	—	0.1 %
1 liter tej	2.80 P	0.109 P	0.6 %
Összesen	26.54 P	1.196 P	4.50%

Az egyes élelmiszerek közterhének kiszámítása a következőképen történt:

1. *Marhahus.* Egy 100 kg. élősúlyu állat vágatásánál a következő költségek merülnek fel: városi vám 0.23 P; husvásárdij 0.26 P; szuródij (kg.-ként 0.01 P) 1.— P; járulatátirási költség 0.08 P; fogyasztási adó 4.— P; husforgalmiadó (4.3% 1.06 pengős élősúly után számítva) 4.56 P; az összes teher tehát 10.13 P. Minthogy 100 kg. élősúly 50 kg. tiszta súlyt eredményez, 100 kg. tiszta súly közterhe 20.26 P. Egy kilogramm marhahus árában tehát a fogyasztási adó jellegű közterhe; 0.203 P, vagyis a 3.40 pengős kilogrammonkénti ár 5.9%-a.

2. *Sertéshus.* Egy kg. élősúlyu állat vágatásánál a következő közterhek merülnek fel: Városi vám 0.23 P; husvásárdij 0.26 P; szuródij (kg.-ként 0.02 P) 2.— P; fogyasztási adó 5.— P;

husforgalmiadó (4.3% 1.28 pengős élősúly után számítva) 5.50 P; az összes teher tehát 12.99 P. Az élősúlyból a veszteség 15%. A megmaradó tiszta súlynak átlagban a fele hus, a fele zsir. Ilymódon a 12.99 P közteher fele 6.50 P. 42.5 kg. tiszta súlyt terhel, ami 100 kg. tiszta húsra átszámítva 15.29 P, vagyis a kiskereskedői ár 4.41%-a.

3. *Szalonna*. A közteher azonos a sertéshus terheivel, vagyis 0.15 P közteher sujt 1 kg. szalonnát.

4. *Zsir*. A közteher azonos a sertéshus terheivel, vagyis 0.15 P közteher sujt 1 kg. zsirt.

5. *Kenyér*. 100 kg. kenyérliszt forgalmiadó terhe 0.75 P; városi vámja 0.27 P. Ebből 125 kg. kenyér készül. Így 1 kg. adóterhe 0.0082 P.

6. *Főzöliszt*. 100 kg.-kénti 37.— pengős malomár után 2% forgalmiadót számítva (0.74 P) és a métermázsánként 0.27 P városi vám figyelembevételével 100 kg. adóterhe 1.01 P.

7. *Burgonya*. A városi vám métermázsánként 0.08 P.

8. *Káposzta sav*. Az általános forgalmiadó, részben két közvetítő kezét számítva 3%, vagyis 100 kg.-ként 1.20 P. Hozzá városi vám 0.108 P, összesen 100 kg.-ként 1.308 P.

9. *Bab*. Városi vám 100 kg.-ként 0.163 P.

10. *Só*. A sójövődék bevétele az 1926—27. évi zárszámadás szerint 24.621.000 P, kiadása 5.923.000 P. Ebből az állami monopolerium fogyasztási adójellegű tiszta haszna a bevétel 76%-a. Kilogrammonként 33.6 filléres áron hozza a sójövődék a konyhasót forgalomba s így ez a haszon 100 kg. sónál 25.54 P. Hozzá 100 kg.-ként 0.08 fillér városi vám, összesen 100 kg.-ként 25.62 P.

11. *Cukor*. Forgalmiadó váltság (4%) 100 kg.-kénti 80 pengős gyári árat számítva, 3.20 P. A cukoradó és kincstári ár-részesedés 40.60 P. A városi vám 0.27 P, vagyis 100 kg.-ként összesen a közteher 44.07 P.

12. *Tojás*. Városi vám 100 kg.-ként 0.21 P. 100 kg. = 1700 tojás.

13. *Tej*. Városi vám 100 kg.-ként 0.27 P.

b) *A tüzelés és világítás fogyasztási adóterhe.*

Az árucikk	Kicsinybeni ára	A fogyasztási adóterhe	Az adóterhe a kicsinybeni ár százalékéa
20 kg. fa	1.24 P	0.034 P	2.7 %
40 kg. szén	3.28 P	0.195 P	5.96%
1 lit. petroleum	—40 P	0.187 P	46.75%
4 doboz gyufa	—20 P	0.063 P	31.27%
Összesen	5.12 P	0.479 P	9.35%

Az egyes tüzelési és világítási cikkek közterhének kiszámítása a következőképen történt:

1. 100 kg. *tűzifa* általános forgalmiadó váltsága 0.08 P,

a MÁV vámközvetítési jutaléka 0.02 P, kövezetvám 0.068 P, összesen 0.168 P.

2. 100 kg. *porosz szén* általános forgalmiadó váltása 0.16 P, vámkezelési illetéke 0.16 P, vámközvetítési jutaléka 0.05 P, statisztikai illetéke 0.01 P, kövezetvám 0.108 P, összesen 0.488 P.

3. *Petroleum*. 100 kg. petroleum után 11.20 P ásványolajadó és kincstári árrészesedés adó. A vám 9.28 P, a városi vám 0.48 P. Az összes teher tehát 20.96 P. Egy kg. petroleum = 1.24 liter. 100 literre esik tehát 16.90 P teher, vagyis a kiskereskedői ár 42.25%-a. Ehhez jön általános forgalmiadó (három közvetítő kezét számítva) a kiskereskedői ár alapjára átszámítva 4.5%. Az összes teher tehát 46.75%.

4. *Gyufa*. Általános forgalmiadó váltás 5.5%, ami 3.7 filléres gyári árat számítva, 0.204 fillér. Gyujtószeradó és kincstári árrészesedés 1.36 fillér dobozonként. A városi vám 100 kg.-ként 0.48 P, ami egy dobozra átszámítva jelentéktelen. Egy doboz gyufa közterhe tehát 1.564 fillér, ami 5 filléres kiskereskedői ár mellett 31.27%.

c) *A háztartási cikkek fogyasztási adóterhe.*

Az árucikk	Kicsinybeni ára	A fogyasztási adóterher	Az adóterher a kicsinybeni ár százaléká
½ kg. mosószappan	0.80 P	0.030 P	3.8 %
½ kg. mosószóda	0.10 P	0.0051 P	6.1 %
cipőkrém egy doboz	— .40 P	0.017 P	4.27%
konyhatisztító eszközök ..	0.92 P	0.037 P	4.—%
fürdő, egészségi	2.40 P	0.048 P	2.—%
Összesen	4.62 P	0.137 P	2.96%

A háztartási cikkek közterhének kiszámítása a következőképpen történt:

1. *Mosószappan*. Általános forgalmiadó (két közvetítő kezét számítva) 3.5%. A városi vám 100 kg.-ként 48 fillér, az összes teher tehát kilogrammonként 0.0608 P.

2. *Mosószóda*. Általános forgalmiadó (a forgalom 40%-ánál 3, 60%-ánál két közvetítő kezét számítva) 3.7%. A városi vám 100 kg.-ként 0.48 P. Az összes teher 100 kg.-ként 1.22 P.

3. *Cipőkrém*. Általános forgalmiadó (a forgalom 60%-ánál 3, 40%-ánál két közvetítő kezét számítva) 4.15%. Városi vám 100 kg.-ként 0.48 P. 100 kg. cca. 100 doboz lévén, egy doboz terhe 0.017 P.

4. *Konyhatisztító eszközök*. Az esetek 50%-ánál 3, 50%-ánál két közvetítő kezét véve számításba, az általános forgalmiadó 4%.

5. *Fürdő, egészségi*. 2% általános forgalmiadót számítottunk.

d) *A ruházkodási cikkek adóterhe.*

Az árucikk	Kicsinybeni ára	A fogyasztási adóterher	Az adóterher a kicsinybeni ár százalékéka
Ruházat (cipő, felső- és alsó ruhanemű, 24-féle áru egy heti hányada	13.68 P	0.616 P	4.5%
Összesen	13.68 P	0.616 P	4.5%

A ruházkodási cikkek adóterhénél abból indultunk ki, hogy a létminimum számításánál a legolcsóbb árucikkeket vettük figyelembe. Ezek belföldi termelésiek, vám tehát nem sújtja őket. Az általános forgalmiadót 4.5%-os átlagos kulcsal vettük fel. E cikkeknel ugyanis csaknem kivétel nélkül 3 közvetítő kezlet kell figyelembe venni. Az áreltolódás viszont a közvetítő kezek között eléggé jelentékeny (pld. a készbőr-től a cipőig, a szövettől a ruháig stb.)

e) *A lakás adóterhei.*

	Kiadott összeg	adóterher
Egy szoba-konyhás lakás hetibére	10.— P	—
Házmesterpénz	0.20 P	—
Szemétpénz	0.12 P	—
Összesen	10.32 P	—

A heti 10.— pengős bérösszeg után a székesfővárosban házadó 17% = 1.70 P. Községi pótagó az alapadó 50%-a, utadó 1½%-a, betegápolási pótagó 16%-a, rokkantellátási adó 5%, összesen 72.5. A házadó és pótlékainak összes terhe tehát 29.3%, hozzá 3.8% házbérfillér és szemétfuvarozási illeték, összesen 33.145%. Tekintettel azonban arra, hogy a lakbérek kötött volta miatt e terhek nem háritatnak át, hanem azokat a háztulajdonos sajátjából viseli, e terheket nem vettük számításba.

f) *Az egyéb szükségletek adóterhei.*

Az árucikk	Kicsinybeni ára	A fogyasztási adóterher	Az adóterher a kicsinybeni ár százalékéka
Iskolaszter	2.35 P	0.094 P	4 %
Társadalombiztosító . . .	2.25 P	—	—
Rokkantegylet	1.— P	—	—
Egyleti illeték	1.12 P	—	—
Ujság	1.— P	0.020 P	2 %
Borbély	1.38 P	0.028 P	2 %
Dohányzás	2.10 P	1.007 P	47.95%
Kereseti és rokkantadó ..	—32 P	0.320 P	100.—%
Jövedelemadó	1.53 P	1.530 P	100.—%
Összesen	13.05 P	2.999 P	22.98%

Az egyéb szükségletek adóterheinek kiszámítása a következőképen történt:

1. Az *iskolaszereknél* átlagban három közvetítő kezelt véve számításba, az adóteher kb. 4%.

2. A *társadalombiztosítás* költségeit nem vettük köztehernek, mert azért ellenérték jár.

3. Az *újságra és a borbélyra* költött összegeknél egyszeri forgalmiadót számítottunk.

4. A *dohányzás* terheinél abból indultunk ki, hogy az 1929—30. év állami költségvetés szerint a dohányjövedék bevétele 158 millió pengő, kiadása 74.738.000 pengő. Ebből az állami monopolum fogyasztási adó jellegű tiszta haszna 52.69%. Ezt a kulcsot alkalmazza a 9%-kal csökkentett fogyasztói árra, a 210 P dohányzásra költött összeget 1.007 P fogyasztási adó jellegű teher sújtja, vagyis a fogyasztási ár 47.95%-a.

5. Az *alkalmazotti kereseti adónál* Gál Benő számítását vettük alapul, aki nyilvánvalóan abból indul ki, hogy a családnak több tagja együttvéve keres heti 73.33 pengőt és ezáltal az adó kulcsa alacsony. Amennyiben ugyanis a teljes összeget a családfő keresi, az alkalmazotti kereseti adó kulcsa heti 0.90 P volna. Megjegyezzük továbbá, hogy ez az adóteher ugyanugy, mint a *jövedelemadó* terhe, már nem fogyasztási adó jellegű, hanem egyenesadó.

A fenti számítások alapján a 73.33 pengős heti létminimum összes adóterhe a következőképen alakul:

A fogyasztás	Kiadott összeg	Ebből adóteher	Az adóteher
Élelmiszerek	26.54 P	1.196 P	4.50%
Tűzelés és világítás	5.12 P	0.479 P	9.35%
Háztartási cikkek	4.62 P	0.137 P	2.96%
Ruházkodás	13.68 P	0.616 P	4.50%
Lakás	10.32 P	—	—
Egyéb szükséglet	13.05 P	2.999 P	22.98%
Összesen	73.33 P	5.427 P	7.40%

Az az összeg tehát, amely az öttagu család létminimumát képezi, 7.4% adóterhet visel. Ha pedig a lakásra és az egyéb szükségletekre költött összegeket kikapcsoljuk főleg abból a célból, hogy a fogyasztási adó jellegű közterhek tiszta megterhelését tudjuk megállapítani, az eredmény az lesz, hogy 49.96 P elsőrendű szükségletekre elköltött összeget 2.43 P fogyasztási adó terhel, a fogyasztási adók megterhelése tehát 4.85%.

Egyenes adókra viszont a 73.33 P-ből 1.85 P esik, vagyis 2.52%.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy

a tenti összegeknél létminimumról van szó. Arról tehát, hogy ezek a dolgozók semmi egyebet nem produkálnak munkájukkal a maguk részére, mint éppen az emberi munka fentartásához szükséges összegeket. A maguk termelése tehát annyira inaktív, hogy még az emberi munka értékcsökkenésének esetére sem tudnak tartalékokat gyűjteni, megélhetésüket biztosítani arra az időre, amikor ezek a keresők már munkaképtelenekké lesznek. És ezt az inaktív munkát is 7.4%-ot kitevő adóteher sújtja.

Ennek a rendkívül súlyos adótehernek kétségtelenül kettős hatása van. Egyik hatása az, hogy a dolgozók széles rétegeinek jövedelmeiből az adó komoly összegeket von el. Ennek következtében ez a jövedelemelvonás közvetve a köpgazdaság hátrányára szolgál, minthogy ezek a széles rétegek az adó által elvont összegekkel kevesebbet fogyasztanak, ami a forgalom rovására megy. A másik hatása ezen adómegterhelésnek közvetlen: kétségtelen, hogy az adóterhekkel drágul a munkabér, vagyis annak jelentékeny része a munkaadóra hárul át. Ezáltal azonban drágul a termelés, ami megint csak a fogyasztást nehezíti meg, tehát a forgalom hátrányára történik.

Ha már most különböző jövedelem-kategóriákból standard háztartásokat állítanánk fel és azoknak az adóterhét számítanánk ki, a fogyasztási adóknál azt tapasztalnánk, hogy azok százalékos megterhelése a körülbelül 6—7000 pengős évi jövedelmű családoknál még kb. azonos a létminimumot sújtó fogyasztási adók terheivel, azonfelül pedig csökken. Következik ez abból, hogy a létminimumon felül a jövedelmek emelkedésével emelkedik a közszükségleti cikkek fogyasztása is, vagy más szóval a 6—7000 pengőt meg nem haladó jövedelmek túlnyomó része még mindig közszükségleti cikkek bevásárlására használódik el. E jövedelem-kategóriákon felül a jövedelmek százalékosan egyre kevesebb része fordítatik közszükségleti cikkek bevásárlására és így a fogyasztási adók terhe itt százalékosan csökken. Viszont ezzel szemben rohamosan emelkedik az egyenes adók megterhelése. A havi 500 pengős alkalmazotti viszonyból származó jövedelem alkalmazotti kereseti adóterhe egy évben 105.— tehát 169.— P, vagyis százalékosan kereken $3\frac{1}{2}\%$. Ha azonban az a munka, amely havi 500 pengőt jövedelmez, nem alkalmazotti jogviszonyban, hanem önállóan fejtetik ki, az adóteher 414.— P, vagyis 8.2%. A havi 1000 pengős jövedelem évi adóterhe 9%.

A fenti példákból kettős következtetést kell levonnunk.

Az egyik az, hogy a magyar adóteher progresszivitása túlságosan rohamos, vagyis, hogy a jövedelmek aránylag kis emelkedése mellett az adóteher emelkedése aránytalanul nagy. Láttuk a fenti példákban azt, hogy amíg a jövedelem a kétszeresére emelkedik, az adóteher meghatszorosodik. És ez a horribilis adótehernövekedés nem a jövedelmek magas kategóriáinál, tehát ott következik be, ahol valóban a feleslegek jelentéktelen töredékét viszi el az adóemelkedés, hanem akkor történik, amikor havi 500 és havi 1000 pengős, európai relációban minimális havi jövedelmekről van szó. Kétségtelen az, hogy az adóterheknek ily súlyos mértéke és ily rohamos emelkedése nem alkalmas az adómorál növelésére. De kétségtelen az is, hogy az adóterhek ily súlya a munkakedv és munkakészség fokozására sem alkalmas.

A második konzekvencia, amely a fenti példákból következik az, hogy az önálló munka az alacsonyabb jövedelem-kategóriákban sokkal súlyosabb terheket visel az alkalmazotti jogviszonyban kifejtett munkánál. Az alkalmazotti kereseti adó tételei havi 450 pengőnél érik el azt az 5%-os megterhelést, amely az önálló munkát terhelő általános kereseti adónál az egész vonalon érvényesül. Ugyancsak jelentékeny könnyebbség az alkalmazotti járandóságok megadóztatásánál a létminimum az alkalmazottakra sokkal magasabban állapított meg, mint az önálló adózókra.

Mindez természetesen nem jelenti azt, mintha az alkalmazotti jogviszonyban kifejtett munka adóterhei nem volnának rendkívül súlyosak. De amíg egyfelől indokolatlan súlyosabban megterhelni a nagyobb kockázatot és veszélyt jelentő önálló munkát az alkalmazottinál, másfelől az önálló munka terhei még jelentékenyebb súlyuknál fogva elviselhetetlenné válnak.

Akkor tehát, amikor adórendszerünkben a közterhek csökkentéséről kell beszélnünk, a fentiek alapján kell megállapítanunk azt, hogy a magyar közgazdaság mely területén van szükség a legsürgősebben a közterhek csökkentésére. Mindenekelőtt a fogyasztási adók és a fogyasztási adójellegű egyéb közterhek szállítandók le. Olcsóbbítatván ezáltal az egész lakosság fogyasztása, olcsóbbodik a termelés is.

A második oldalon az önálló emberi munkánál kell felmélni a létminimumot és leszállítani az adókulcsokat ugyanolyan mértékre, mint amilyen mértékben az alkalmazotti munka adózik. Ezzel párhuzamosan csökkenteni kell az alkalmazotti munka adóterheit is.

Végül meg kell szüntetni a jövedelemadónál azt a rohamos progresszivitást, amely egyáltalában nincsarányban sem a jövedelmek emelkedésével, sem pedig Csonka-Magyarország tényleges jövedelmi viszonyaival.

A magyar közgazdaságban esztendőök óta halljuk a többtermelés jelszavát. A mai adóterhek, az emberi munka horribilis megdrágítása lassanként nemcsak a többtermelést, hanem az egyszerű, a régi keretekben mozgó produkeciót is lehetetlenné teszik.

Most jelent meg:

Dr. Szende Péter Pál

összeállításában

Magyar Hiteljog

3 kötetben

A gyűjtemény első kötete:

Kereskedelmi törvény

Bevezetéssel ellátta:

Dr. Bozóky Géza

egyet. rendes tanár

A második kötet a hiteljogi melléktörvényeket, a harmadik az iparjogot és ennek melléktörvényeit tartalmazza. A II. és III. kötet 2 hónap múlva jelenik meg. A teljes három kötetes gyűjtemény előfizetési ára

	P 66.—
Finomabb és nagyobb alaku papiron nyomva	P 72.—
Az első kötet (Kereskedelmi Törvény)	P 24.—
Finomabb és nagyobb alaku papiroson	P 27.—